

2025-06-04

Ert Dnr: Fi2025/00457

Till Finansdepartementet
103 33 Stockholmfi.remissvar@regeringskansliet.se
fi.ofa.dof.remisser@regeringskansliet.se

Yttrande över AI-kommissionens Färdplan för Sverige (SOU 2025:12)

Inledning

Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (Stim) är den största organisationen som bedriver kollektiv förvaltning av upphovsrätt i Sverige. Vi har fler än 110 000 anslutna musikerskapare och förlag och förvaltar de ekonomiska rättigheterna till musikaliska verk för en världsrepertoar i Sverige. Som ett led i denna förvaltning tecknar Stim licensavtal avseende musikanvändning. Stim arbetar också för musikalisk mångfald och återinvestering i branschen. Stim är en kollektiv förvaltningsorganisation enligt Lag (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och står under tillsyn av den statliga myndigheten Patent- och registreringsverket (PRV).

Stim har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter avseende det ovan nämnda betänkandet och ber att få anföra följande.

Allmänna utgångspunkter

Sverige är världens näst största nettoexportör av musik och störst av alla EU-länder. Musiken är således en viktig exportprodukt, både ekonomiskt och kulturellt och har stor betydelse för Sverige-bilden. Fundamentet för detta är en fungerande upphovsrätt och en effektiv licensmarknad. Om inte AI-utvecklingen hanteras på ett välavvägt sätt där musikens viktiga ekonomiska och samhällseliga värden tillvaratas inom ramen för innovation inom AI är Sveriges ledande position som musiknation hotad.

Musikbranschen ligger i framkant när det gäller att ta till sig och börja använda ny teknik. För många musikskapare har AI varit en naturlig del i skapandet sedan länge. AI har dock på senare år tagit en större plats i vår vardag och så även i musikbranschen vilket påverkar både kreatörerna och konsumenterna. Stim har arbetat med frågor relaterade till AI-utvecklingen under längre tid och presenterade 2023 rapporten *Musiken, AI och upphovsrätten*¹.

AI:s intåg jämförs ofta med annan teknik, som introducerats inom olika näringar och lett till att behovet av vissa yrken minskat eller fallit bort. Att så sker är en naturlig följd av ökad

¹ <https://www.stim.se/sites/default/files/attachments/ai-rapport-stim-2023.pdf>

effektivisering. Utvecklingen av AI-baserad teknik inom det kreativa området särskiljer sig emellertid från andra områden genom det beroende av indata i form av musik och annan konst som människor skapat och har upphovsrätten till. Det är därför uppenbart att det upphovsrättsliga skyddets utformning och praktiska tillämpning kommer spela en avgörande roll för utvecklingen framåt, inte minst i och med att AI-genererat material i form av till exempel musik i nästa led kan komma att direkt konkurrera med de verk som utgjort dess indata. Den internationella organisationen som representerar upphovspersoner, CISAC, har genom konsultföretaget PMP Strategy presenterat en undersökning som bland annat visar att 24 % av musikskaparnas ersättning riskerar att ha försvunnit, redan år 2028². De alarmerande siffrorna utgår dock ifrån att några hållbara marknadslösningar inte kommer på plats. Vikten av att licenslösningar där upphovsrätten respekteras snabbt kommer till stånd kan därmed inte nog understrykas.

Diskussionen om AI-träning har ofta kommit att handla om de inskränkningar som sedan 1 januari 2023 finns i svensk rätt till följd av det s.k. DSM-direktivet³. Det handlar om de inskränkingsbestämmelser rörande s.k. text- och datautvinning som återfinns i 15 a och b §§ i upphovsrättslagen. Bestämmelserna används av vissa som argument för att använda upphovsrättsskyddat material för AI-träning, utan tillstånd eller ersättning till rättighetshavarna. Vid framtagandet av den aktuella lagstiftningen fanns dock en tydlig primär inriktning och den rörde inte musik eller annan konst alls. I stället var det beforskandet av stora mängder data – genom framställning av databaser med fakta i form av text och siffror – som stod i centrum. I bestämmelserna anges följaktligen också att syftet med inhämtningen ska vara att få ny kunskap och information om samband och tendenser. Sett till detta är det mycket svårt att tolka in en tillåtelse att ta fram nya verk, som direkt skulle konkurrera med de verk som varit föremål för studien. För musik och andra kreativa uttryck skulle en sådan tolkning vara i strid med den s.k. trestegsregeln (som nu föreslås kodifieras i svensk lagstiftning). Kopplingen till AI i lagens förarbeten är därför också svag. Ett exempel på detta är att AI inte behandlades överhuvudtaget i det så kallade impact assessment som EU-kommissionen tog fram under DSM-direktivets lagstiftningsprocess.

Stim har en över 100 år lång historia som spänner över flera dramatiska teknikskiften och vi vet därför att musikbranschen utvecklas som bäst när nya affärsmodeller kombineras med skydd för upphovsrättsinnehavares rättigheter via avtal mellan marknadens parter. Spotifys framgångssaga hade inte varit möjlig utan lagenlig tillgång till innehållet genom licensavtal med bland annat Stim. Musikbranschen är ett välfungerande ekosystem, uppbyggt av med värdekedjor med den kollektiva förvaltningen av rättigheter - till exempel genom Stim - som bas. Systemet är rättssäkert, kostnadseffektivt och transparent. Det ger kunderna smidig tillgång till all världens musik. Fundamentet är en effektiv och fungerande upphovsrätt.

² <https://www.cisac.org/Newsroom/news-releases/global-economic-study-shows-human-creators-future-risk-generative-ai>

³ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2019/790 av den 17 april 2019 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden och om ändring av direktiven 96/9/EG och 2001/29/EG.

Rättighetshavarna själva har också valt att tillämpa principer om återinvesteringar och satsningar på musikalisk mångfald för att därmed säkra den långsiktiga återväxten. All "vinst" som Stim genererar går tillbaka till låtskrivarna som då kan fortsätta skapa nytt innehåll.

Stim delar ambitionen att Sverige ska ta en ledande roll i AI-utveckling och att det är positivt att Sverige ges en tydligare inriktning framåt vad gäller AI-utvecklingen. Denna måste emellertid, för att kunna resultera i ett långsiktigt hållbart och rättssäkert ekosystem, ske på ett välavvägt sätt där flera olika intressen tillgodoses. Stim anser därför att det är principiellt viktigt att AI-kommissionen understryker vikten av att upphovsrätten ska respekteras. Givet upphovsrättens centrala del i AI-utvecklingen och mot bakgrund av de värden som lyfts fram bland annat i den strategi för kulturella och kreativa branscher som regeringen tidigare antagit hyste Stim förhoppningen om att AI-kommissionen de facto skulle tydliggöra att de kulturella och kreativa branscherna utgör en viktig del av den svenska konkurrenskraften.

I sammanhanget vill Stim understryka att upphovsrätten inte är ett hinder för innovation utan istället en förutsättning. Av statistik som Kreativ Sektor nyligen överlämnat till Kulturdepartementet framgår att de kulturella och kreativa branscherna genererade en sammanlagd omsättning på över 650 miljarder kronor 2023⁴. I regeringens Strategi för kulturella och kreativa branscher framhålls att "Den upphovsrättsliga lagstiftningen ger förutsättningar för fungerande affärsmodeller och ger både individer och företag möjlighet att nyttiggöra resultatet av sitt skapande. Det i sin tur skapar möjligheter för innovativa och kreativa företag och individer att kunna leva på sitt skapande"⁵.

Mot bakgrund av dessa allmänna utgångspunkter hade det, enligt Stim, varit att föredra att de kulturella och kreativa branscherna varit direkt representerade i AI-kommissionens arbete och att upphovsrätten därmed funnits med som en självklar del. Stim hyser dock nu förhoppningen att regeringens arbete framåt, inte minst i beredningen av AI-kommissionens förslag, på ett tydligare och mer självklart sätt inkluderar upphovsrätten och de kulturella och kreativa branscherna.

Närmare om AI-kommissionens förslag (i urval utifrån påverkan på upphovsrättens område)

Avsnitt 3. AI för alla, Innovation, entreprenörskap och riskkapital

Tillsättande av nationell samordnare

AI-kommissionen presenterar i detta avsnitt sitt förslag att en nationell samordnare ska tillsättas inom ramen för kommittéväsendet för att samordna det fortsatta arbetet med att ta fram stora svenska språkmodeller. Som en del i förslaget om samordningen omnämns även arbetet med att ta fram en ersättningsmodell i ett nära samarbete mellan rättighetshavare, de som tränar modeller samt med organisationer för kollektiv förvaltningsförvaltning.

Stim ser positivt på att AI-kommissionen adresserar att upphovsrätten måste respekteras. Sverige har, med sina kulturella och kreativa branscher i framkant, möjlighet att gå i bränschen

⁴ <https://kreativsektor.se/wp-content/uploads/2025/03/Rapport-Uppdaterad-statistik-for-de-kulturella-och-kreativa-branscherna-250331.pdf>

⁵ <https://www.regeringen.se/contentassets/7b807f91ed234d5b97b973a83fe470b1/202411100webb.pdf> s. 11.

för att upphovsrätten ska respekteras och att de kulturella och kreativa branscherna blir en självklar del av innovationen inom AI-utvecklingen. Det är dock viktigt att framhålla att AI-utvecklingen har en långt större inverkan på upphovsrättsområdet än enbart genom arbetet med framtagandet av en svensk språkmodell.

Sverige ligger långt fram vad gäller tillgång till och användande av kollektiv rättighetsförvaltning med smidiga och flexibla licensieringslösningar som en central del av upphovsrättens praktiska tillämpning. Detta har underlättat framväxten av många svenska företag, som verkar i gränslandet mellan techbranschen och de kulturella och kreativa branscherna. Genom globala kollektiva licensieringssystem ges dessa aktörer förutsättningar att nå ännu större framgångar även i utlandet. En väl utformad upphovsrätt säkerställer att de investeringar som aktörerna gör skyddas. I såväl internationell som svensk lagstiftning är licensiering via kollektiva förvaltningssällskap såsom Stim en central del av den upphovsrättsliga infrastrukturen.

Licensiering genom de kollektiva förvaltningsorganisationerna kan säkerställa att den som önskar får tillgång till och tillstånd att använda en bred repertoar av musik. De kollektiva förvaltningsorganisationerna kan dock endast leverera dessa värden och bedriva sin verksamhet effektivt och funktionellt där det finns ett klart och förutsägbart regelverk. För Stim är det uppenbart att licensieringslösningar är helt centrala för att kunna hantera AI-utvecklingen på ett lagenligt och hållbart sätt. För att få till stånd välbalanserade avtal behöver vi emellertid ha ett tydligt regelsystem på plats och verktyg som fungerar i praktiken, med transparens i förhållande till de olika aktörernas användning av skyddad musik.

Stim kan tillstyrka förslaget om att en nationell samordnare tillsätts men vill tillägga att förslaget som sådant behöver adressera frågorna om upphovsrätt i en bredare kontext i dialog med kollektiva förvaltningsorganisationer såsom Stim i ljuset av att värna upphovsrätten som grundlagsskyddad rättighet.

Avsnitt 4. Ledarskap och styrning

Internationella positioner

I avsnittet fokuserar AI-kommissionen på Sveriges internationella positioner. I denna del lyfts EU-samarbetet fram som centralt för både regleringen och utvecklingen av AI i Sverige och det konstateras att "EU-samarbetet är det enskilt viktigaste internationella engagemanget för Sverige". Det konstateras även i betänkandet att ramarna för hur vi kan utforma svenska lagar och regler numera sätts på EU-nivå och AI-kommissionen lyfter här fram AI-förordningen.

Stim var också precis som många andra rättighetshavarorganisationer positiva till när AI-förordningen antogs under 2024. Inom ramen för processen med AI-förordningen var flera upphovsrättsliga aspekter relevanta och det var av stor vikt att sådana infallsvinklar – till exempel i form av en fortsatt vilja att nå licenslösningar och tydliga krav på transparens – fanns med som kärnvärden och präglande rättsakten. För Stim är det helt avgörande att upphovsrätten respekteras av AI-företagen och för att säkerställa det krävs bland annat krav på transparens, vilket är en del av AI-förordningen. Till den antagna AI-förordningen ska även AI Code of Practice som Europeiska Kommissionen arbetar med samt den s.k. transparensmallen tas fram för att vägleda aktörerna och minska rättsosäkerheten. Stim var positiva till detta då tydliga

regler är en grundförutsättning för att kunna etablera en hållbar AI-marknad på EU-nivå, i synnerhet för ett litet land som Sverige med förhållandevis små, innovativa aktörer på AI-området. Code of Practice skulle presenterats under våren 2025. Stim har dock tvingats konstatera att versionerna av Code of Practice gradvis försämrats och att den tredje versionen i stället för att vägleda aktörerna och minska rättsosäkerheten, snarare underminerar upphovsrätten. I den tredje versionen urvattnas de upphovsrättsliga åtagandena och transparenskraven och Stim ser med stor oro på den aktuella utvecklingen. Det är helt centralt att åtagandena att efterleva upphovsrätten stärks och att transparensen säkerställs i det fortsatta arbetet med Code of Practice. Detta för att inte riskera en vilseledande icke-juridiskt bindande vägledning för AI-tjänster som leder till sämre villkor för musikskapare och högre risk för AI-tjänster att bli stämda i domstol. Även den tillhörande transparensmallen saknar just nu tillfredsställande vägledning och detaljgrad för att rättighetshavare ska kunna styrka sina rättigheter. Gällande transparensmallen har rättighetshavarna också samstämmt gett uttryck för att en separat och ordentligt utförd konsultation måste ske där man verkligen ser till att lyssna in och ta del av det rättighetshavarna framför krävs för att rättighetshavarna ska kunna skydda sina rättigheter. Det har också följaktligen kommit omfattande kritik mot Code of Practice och Stim har också tillsammans med en rad andra svenska organisationer inom de kulturella och kreativa branscherna skickat ett gemensamt brev om Code of Practice till svenska representanter inom EU och nationellt där kritiken framförs och vad som i stället förordas för att skydda upphovsrätten. I det nämnda gemensamma brevet förs också fram att för de kreativa branscherna och för Sverige, där immaterialrättsintensiva företag står för mer än hälften av exporten, är skyddet av upphovsrätten avgörande för både jobbskapande och ekonomisk tillväxt. Omvänt innebär en försämrat skydd för upphovsrätten ett hot mot den långsiktiga utvecklingen av våra branscher och för svensk ekonomi⁶.

AI-kommissionen lyfter i denna del fram att regeringskansliet och svenska myndigheter bör säkerställa ett mer aktivt deltagande och tar bland annat upp att hitta gemensamma lösningar på frågor kopplade till upphovsrätt och användande av generativ AI. Stim är övertygade om att licensiering är vägen framåt när det gäller generativ AI och arbetar, i kontakt med marknaden, med att hitta licensieringslösningar för att skapa ett konkurrensstarkt och innovationskraftigt Sverige som går i bräschen för en hållbar AI-utveckling. Enligt Stim är det helt centralt att vi värnar mänskligt skapat innehåll och de kulturella och kreativa branscherna samt att en stark upphovsrätt görs till en självklar del av AI-utvecklingen. De kollektiva förvaltningsorganisationerna har en central roll som en flexibel och trovärdig förhandlingspart som kan bidra till att företag och organisationer får möjlighet att bedriva sin verksamhet på ett rättssäkert sätt, samtidigt som lämpliga och proportionerliga ersättningar kommer rättighetshavarna till del. I sammanhanget kan nämnas att Stim tillsammans med sina nordiska motsvarigheter tagit fram en gemensam nordisk position kring AI-licensiering som presenterades i april⁷. Det är Stims och de nordiska organisationernas bestämda uppfattning att vi som kollektiva förvaltningsorganisationer kan hantera licensiering av generativ AI om vi ges

⁶ https://www.stim.se/sites/default/files/kreativa_branscher_om_code_of_practice_250428.pdf

⁷ <https://www.stim.se/sv/nyheter/gemensam-nordisk-position-stim-koda-teosto-tono-och-stef-i-gemensam-position-om-ai>

de rätta förutsättningarna för detta. Från politiskt håll behöver man därför stå upp för främjande av licenslösningar och vikten av transparens.

Mot bakgrund av det ovan anförda kan Stim instämma i det som AI-kommissionen konstaterar kring vikten av ett mer aktivt svenskt deltagande i AI-frågor inom EU-samarbetet under förutsättning att detta inkluderar de kulturella och kreativa branscherna. Sverige har kulturella och kreativa branscher som ligger i framkant bland annat på musikens område och har alla förutsättningar att vara mer framåtutvecklade kring vikten av att värna upphovsrätten i den pågående AI-utvecklingen och därmed att lägga grunden för innovation och konkurrenskraft. I sammanhanget kan konstateras att regeringen har presenterat strategin för de kulturella och kreativa branscherna⁸ även bedriver ett aktivt arbete med en samlad inriktning på immaterialrättens område⁹ och därmed borde kunna agera proaktivt i EU-arbete för att slå vakt om de kulturella och kreativa branscherna. Under förutsättning att de kulturella och kreativa branscherna blir en del av Sveriges vägval kring AI-utvecklingen ser Stim således positivt på förslaget att agera mer proaktivt i EU-samarbetet.

En AI-strategi och en task force i statsrådsberedningen

Ett annat av AI-kommissionens förslag är att regeringen bör fatta beslut om en AI-strategi under 2025 där Färdplan för Sverige utgör grunden. Kopplat till en eventuell AI-strategi föreslår AI-kommissionen också ett inrättande av en särskild task force vid Regeringskansliets statsrådsberedning i syfte att centralisera och effektivisera hanteringen av frågor gällande AI.

Som konstaterats ovan i avsnittet allmänna utgångspunkter anser Stim att det hade varit att föredra att de kulturella och kreativa branscherna varit direkt representerade i AI-kommissionens arbete och att upphovsrätten skulle ha funnits med en självklar del av AI-kommissionens arbete. Upphovsrätten är ett investeringsskydd och har en central del i AI-utvecklingen. För Sverige är musiken dessutom en viktig exportprodukt, både ekonomiskt och kulturellt. Med det sagt har Stim inget emot förslaget om att ta fram en svensk AI-strategi eller att inrätta en task force i statsrådsberedningen men då måste de kulturella och kreativa branscherna vara del av en sådan AI-strategi och finnas representerade i en sådan task force. Stim har tidigare välkomnat regeringens arbete med en samlad inriktning för immaterialrätt som bedrivs av en interdepartemental arbetsgrupp och deltog nyligen i ett rundabordsamtal om upphovsrätten. Mot bakgrund av detta måste AI-kommissionens underlag kompletteras för att kunna ligga till grund för en AI-strategi som tar vara på dessa viktiga värden. Stim är naturligtvis beredda att bistå i detta arbete för att kunna bidra med våra viktiga erfarenheter och kunskaper från musikområdet.

Stockholm, dag som ovan

⁸ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/ny-strategi-for-foretag-i-kulturella-och-kreativa-branscher/>

⁹ [https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/02/en-samlad-inriktning-for-immaterialratt/#:~:text=\(Ny%20version\)%20Regeringen%20arbetar%20f%C3%B6r,samlat%20grepp%20om%20immaterialr%C3%A4ttsliga%20fr%C3%A5gor.](https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/02/en-samlad-inriktning-for-immaterialratt/#:~:text=(Ny%20version)%20Regeringen%20arbetar%20f%C3%B6r,samlat%20grepp%20om%20immaterialr%C3%A4ttsliga%20fr%C3%A5gor.)

Paul Stuart
Tillförordnad chefsjurist